

روش‌های غنی‌سازی یادگیری

در یک کارگاه تابستانی

نازیلا نیازی

دبیر فیزیک منطقه دو تهران

تابستان فرصتی است مغتنم برای برنامه‌ریزی، هدف‌گذاری و جمع‌بندی آنچه که یک معلم در سال تحصیلی آینده‌اش پیش‌رو دارد. در تابستان گذشته، کارگاه درس پژوهی گروه فیزیک با همکاری گروه علوم به بهانه تدوین کتاب جدید علوم پایه نهم متوسطه اول در ۶ جلسه دو ساعته از ابتدای مرداد تا نیمه شهریور ماه برگزار شد. این کارگاه میزبان ۲۷ دبیر از ۱۳ مدرسه و ۶ منطقه از شهر تهران بود.

محتوای کارگاه

- به‌طور خلاصه، از نظر محتوایی، کارگاه شامل سه بخش اصلی به شرح زیر بود:
۱. بیان مطالبی در زمینه روش‌های غنی‌سازی یادگیری و کلاس درس
 ۲. اجرای یک یا دو طرح درس مرتبط با کتاب علوم پایه نهم
 ۳. اجرای تعدادی آزمایش ساده مرتبط با موضوعات

بخش اول

کارگاه با بیان مطالبی در زمینه معلمی و روش‌های غنی‌سازی یادگیری و کلاس درس آغاز شد. یکی از اساسی‌ترین مباحثی که در این بخش مطرح شد، روش‌های نوین آموزش و همگام‌سازی دبیران با پیشرفت‌های تکنولوژی پیش‌رو و امکانات جدید در دسترس در دنیای مجازی بود.

به‌طور خلاصه مباحث زیر در این بخش مطرح شد: عکس معکوس به شیوه نوین: یکی از روش‌های آموزشی مطرح در دنیا استفاده از روش کلاس معکوس است.

درس پژوهی چیست؟

درس پژوهی ایده‌ای جهانی برای بهسازی آموزش و غنی‌سازی یادگیری است. این رویکرد همگان را به یادگیری از یکدیگر تشویق می‌کند و می‌تواند به تغییرات مثبتی در فضای آموزش و یادگیری در مدرسه منجر شود. به زبان ساده می‌توان درس پژوهی را مشاهده کلاس توسط همکاران و نقد آن تعبیر کرد. این روش زمانی مؤثر است که منجر به اصلاح طرح درس و خلق ایده‌ای نو برای تدریس شود. البته این نکته قابل توجه است که درس پژوهی واقعی در کلاس درس و با مخاطب دانش‌آموز شکل می‌گیرد، لذا وجود همکاران حاضر در کارگاه، در نقش دانش‌آموزان، با فضای واقعی کلاس بسیار فاصله دارد.

خروجی درس پژوهی در واقع مدرسه را از سازمان آموزشی نتیجه‌گرا تبدیل به سازمان یادگیرنده‌فرایندگرا می‌کند، و این در کلاس‌ها به غنی‌سازی یادگیری و بازبینی مداوم آموخته‌ها و بازاندیشی مستمر رفتار آموزشی کمک بسزایی می‌کند.

بخش دوم

در این بخش به‌عنوان اصلی‌ترین بخش هر جلسه، یک یا دو طرح درس مباحث کتاب علوم نهم شامل بخش‌های آشنایی با حرکت، نیرو و جانداران مهره‌دار و بی‌مهره توسط دبیران مختلف اجرا شد و هم‌زمان همکاران ایده‌ها و نظرات تکمیلی خود را در جهت هر چه بهتر شدن طرح درس مورد نظر ارائه کردند.

اگر به آموزش به صورت یک کل واحد نگاه شود، مباحث مطرح شده باید در پایه‌های مختلف به صورت زنجیره‌ای به هم متصل باشد و در هر درس باید به پیشینه مباحث یاد گرفته شده توسط دانش‌آموز و مطالبی که در پایه‌های بالاتر باید آموزش ببیند توجه ویژه داشت. از این رو با هدف ایجاد این پیوستگی در مباحث بخشی از مباحث کارگاه در موضوع اندازه‌گیری و حرکت به طرح درس‌هایی از دبستان اختصاص یافت تا با بررسی دانش پایه دانش‌آموزان از تکرار مباحث یا جا انداختن آن‌ها جلوگیری کرد. در ادامه با کمک دبیران با تجربه فیزیک در مبحث مکانیک در پایه دوم دبیرستان و پیش‌دانشگاهی نیز طرح درس‌های مرتبط را بیان نمودند و از تجربیات آن‌ها برای آموزش مباحث حرکت و نیروی پایه نهم استفاده شد. پس از چکش‌کاری کتاب جدید و تلفیق آن با مباحث گذشته، قسمتی از زمان نیز به بررسی تمرینات کتاب و نمونه سؤالات پیشنهادی اختصاص می‌یافت.

بخش سوم

در انتهای هر جلسه تعدادی آزمایش مرتبط با مباحث کتاب مثل آزمایش‌های نیرو، حرکت و فشار انجام شد که از آن‌جایی که با وسایل بسیار ساده و قابل دسترس بود بسیار مورد توجه قرار گرفت.

در این روش دانش‌آموز منابع درسی را در اختیار دارد و قبل از کلاس باید آن‌ها را مورد مطالعه قرار دهد. بنابراین کلاس در حالی برگزار می‌شود که دانش‌آموزان مطالب را خودخوانی نموده‌اند و اکثر زمان کلاس به رفع اشکال و تمرین می‌گذرد. در روش نوین کلاس معکوس که یکی از دبیران از تجربه خود ارائه می‌دهد، با تشکیل یک کلاس مجازی توسط دبیر در سایتی مثل www.kelas.ir اطلاعات شامل فایل‌های متنی، صوتی یا چندرسانه‌ای به راحتی در اختیار دانش‌آموزان قرار می‌گیرد و در ضمن امکان ارتباط دانش‌آموزان و معلم به صورت پیام در سایت مهیاست.

۱ ارتباط معلمی خارج از کلاس به روش ایمیلی: در این بخش یکی از دبیران به بیان تجربه خود درباره ارتباط ایمیلی خارج از کلاس با دانش‌آموزان و بررسی اثرات مثبت آن در پیش برد آموزش مطرح کردند.

۲ دفتر یادداشت تعاملی: یکی از دبیران با کمک ایده استفاده از دفتر یادداشت‌های تعاملی و انواع نمونه‌های خلاقانه آن در سایت [Pinterest](https://www.pinterest.com) دبیران را با این روش آشنا کرد و تجربه ارزشمند خود را از اثر مثبت این دفترچه‌ها در طرح درس خود و خلاقیت دانش‌آموزان بیان نمود.

۳ استفاده از هوش‌های چندگانه در طرح درس: در این بخش نیز طرح درسی با استفاده از هوش‌های چندگانه توسط یکی از مدرسین ارائه شد که با بهره‌گیری از هر هشت هوش موجود، امکان بهره‌مندی انواع دانش‌آموزان را از همه مطالب کلاس به خوبی فراهم می‌کرد.

۴ استفاده از درس‌های آنلاین: از دیگر مطالب مطرح شده در راستای افزایش دانش دبیران در کارگاه استفاده از سایت‌های آموزش آنلاین (مانند Coursera و Edex) مباحث درسی طرح شده در بهترین دانشگاه‌های دنیا است.